

*Landelijk opleidings- en competentieprofiel
van de HBO-bacheloropleiding Pedagogiek*

Opvoedingsrelaties versterken

Landelijk Opleidingsoverleg Pedagogiek

maart 2009

INHOUDSOPGAVE

1. Vooraf.....	3
1.1. Voorgeschiedenis	3
1.2. Een generiek profiel	5
1.3. Leeswijzer	5
2. De beroepspraktijk	6
2.1. Werkvelden	6
2.2. Maatschappelijke ontwikkelingen	7
2.3. Beleidsontwikkelingen	9
2.4. Ontwikkelingen aan de vraagzijde	9
3. HBO-Pedagogiek in het sociaal-agogisch domein	10
3.1. Competenties volgens de landelijk overeengekomen kaders	10
3.2. Domeinen van het menselijk functioneren	11
3.3. Positiebepaling ten opzichte van andere beroepsgroepen	12
3.4. Waarop richt de HBO-pedagoog zich voornamelijk?.....	15
3.5. Gebieden van het (HBO)pedagogisch handelen	16
4. Competenties van de HBO-pedagoog	18
4.1. Cliëntgebonden competenties.....	18
4.2. Niet cliëntgebonden competenties.....	20
4.3. Body of knowledge	20
4.4. Verantwoording van het HBO bachelorniveau	21
4.5. De relatie tussen middelbaar, hoger en wetenschappelijk onderwijs	24
Geraadpleegde bronnen.....	25

1. VOORAF

Dit is het landelijk opleidings- en competentieprofiel van de HBO-bacheloropleiding Pedagogiek.

Het is gebaseerd op het profiel dat in 2005 is vastgesteld en dat in grote lijnen goed voldeed. In 2008 heeft een projectgroep dat profiel in opdracht van het Landelijk Overleg HBO-Pedagogiek (LPP) geactualiseerd. Die actualisering vond plaats in aansluiting op het landelijk vastgestelde kader voor de hogere sociaal-agogische opleidingen ‘Vele takken, één stam’ (februari 2008).

1.1. Voorgeschiedenis

De opleidingen Pedagogiek hebben een lange voorgeschiedenis. In 1925 werd de Vereniging tot Bevordering van de Studie der Pedagogiek (VBSP) opgericht. Deze vereniging was gedurende vele jaren de stuwende kracht achter de opleidingen voor middelbare akten Pedagogiek (MO-A en B). Veel studenten waren werkzaam in het onderwijs en de opleidingen vervulden een belangrijke functie als tweede kans voor hoger onderwijs.

Vanaf het eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw werden de opleidingen ondergebracht in de Wet op het Hoger Beroepsonderwijs en inhoudelijk gereorganiseerd. De opleiding MO-A werd onderscheiden in een lerarenvariant (hoger pedagogisch onderwijs) en een zogenaamde algemene beroepvariant (hoger sociaal agogisch onderwijs) waarbij de toekomstige beroepsuitoefening richtinggevend is voor de programmering van het onderwijs.

De oude MO-opleidingen hadden een sterke verwantschap met het universitaire curriculum en de wetenschappelijke disciplines. De hiervoor genoemde reorganisatie van de opleidingen in de jaren tachtig heeft ertoe bijgedragen dat in de laatste twintig jaar de opleidingen Pedagogiek zijn omgevormd tot echte beroepsopleidingen in het hoger onderwijs.

Tot 1995 werden de pedagogieopleidingen uitsluitend in deeltijd aangeboden en waren de opleidingen georganiseerd in aparte instituten of in samenhang met de lerarenopleidingen. Deze omstandigheden hebben er mede toe geleid dat de pedagogieopleidingen niet betrokken waren bij de reorganisatie van het hoger sociaal-agogisch onderwijs in het begin van de jaren negentig op basis van de adviezen van de commissie-Van der Top.

In 1995 gingen bij een drietal hogescholen de eerste voltijdopleidingen van start: Fontys Hogeschool, Hogeschool van Amsterdam en Hogeschool Inholland. In 1996 volgde de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en in de jaren daarna de Hogeschool Rotterdam, de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en de Hogeschool Utrecht. De Hogeschool Driestar te Gouda en de Stichting Pedagogisch Onderwijs te Groningen verzorgen uitsluitend deeltijdonderwijs.

De start van de voltijdopleidingen naast de andere voltijdopleidingen in het sociaal-agogisch onderwijs maakte het gewenst de plaats en betekenis van de opleidingen (opnieuw) te formuleren. In opdracht van het Landelijk Overleg van de Pedagogieopleidingen (LPP) werd in januari 2000 het ‘beroeps- en

opleidingsprofiel van de opleiding HBO-Pedagogiek' gepubliceerd (Kuipers, 2000).

Het ontstaan van de voltijdopleidingen Pedagogiek naast de reeds jaren bestaande deeltijdopleidingen had mede tot gevolg dat afgestudeerden van de voltijdopleidingen zich ook meer nadrukkelijk op de arbeidsmarkt van instellingen voor zorg en welzijn manifesteerden. Dat was ook al wel het geval bij de afgestudeerden van de deeltijdopleidingen maar hun aantal was in absolute getallen beperkt¹. De grotere aantallen afgestudeerden van de voltijdopleidingen Pedagogiek die naast afgestudeerden van opleidingen als SPH, MWD en CMV in instellingen voor zorg en welzijn werden aangestrokken, maakte hun aanwezigheid en hun inzetbaarheid meer zichtbaar. Op verzoek van de HBO-raad bracht in 2002 de Verkenningcommissie SPH/Pedagogiek rapport uit over de vermeende overlap in beroepsactiviteiten tussen de afgestudeerden van HBO-Pedagogiek en van SPH. In dat rapport werden zowel overeenkomsten als verschillen geconstateerd in de beroepsuitoefening (Verkenningcommissie, 2002).

In 2005 hebben de pedagogiekopleidingen een nieuw opleidingsprofiel uitgebracht. Ze maakten daarbij gebruik van de aanbevelingen van de visitatiecommissie uit 2004 alsmede van de uitkomsten van het rapport 'PAD – Profilering Agogisch Domein', dat de overeenkomsten en verschillen in kaart bracht tussen de competenties in de landelijke profielen van de opleidingen MWD, SPH, CMV en Creatieve Therapie. Het competentieprofiel van de opleidingen pedagogiek – met ook toen de naam 'Opvoedingsrelaties versterken' – werd door de HBO-raad aanvaard en opgenomen in het overzicht van opleidingscompetenties.

In mei 2008 besloot het Landelijk Overleg HBO-Pedagogiek (LPP)² tot een actualisering van het competentieprofiel, mede omdat in februari 2008 het landelijk kader voor de hogere sociaal-agogische opleidingen 'Vele takken, één stam' was vastgesteld. Dat brengt met zich mee dat in dit opleidingsprofiel wordt beschreven:

- op welk terrein van het menselijk functioneren HBO-Pedagogiek zich richt;
- op wie HBO-Pedagogiek zich voornamelijk richt (cliënten, doelgroepen enzovoort) en
- welke vormen van sociaal-agogisch handelen in de opleiding de meeste aandacht krijgen.

In de loop van 2008 zijn conceptversies van dit opleidingsprofiel besproken in het LPP en met de regionale beroepenveldcommissies van de opleidingen pedagogiek en in het voorjaar van 2009 met brancheorganisaties in Zorg en Welzijn (MO-Groep, VGN, GGZ Nederland).

---

¹ In 1995 werd geconstateerd dat bijna 30% van de afgestudeerden van de deeltijdopleidingen Pedagogiek werkzaam is in de sectoren jeugdhulpverlening, gehandicaptenzorg en GGZ (van der Ark e.a.1995)

² In het Landelijk Overleg hbo-Pedagogiek (afgekort tot LPP vanwege zijn oorspronkelijke naam: Landelijke Programmacommissie Pedagogiek) participeren in alfabetische volgorde: Fontys Hogeschool Pedagogiek, Hogeschool van Amsterdam, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Christelijke Hogeschool Driestar educatief, Hogeschool Inholland, Hogeschool Rotterdam, Hogeschool Utrecht, Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, Stichting Pedagogisch Onderwijs (Groningen).

In een veranderende maatschappelijke context moeten opleidingsprofielen up to date zijn. De actualisering zal dan ook over enkele jaren moeten worden herhaald.

1.2. Een generiek profiel

Dit opleidingsprofiel HBO-Pedagogiek is een generiek profiel. Het beschrijft het werkveld, de werkzaamheden en de competenties die relevant zijn voor alle afgestudeerden van de opleiding HBO-Pedagogiek ongeacht of ze in de jeugdzorg, de gehandicaptenzorg, het welzijnswerk of het onderwijs werkzaam zullen zijn.

Naast het generieke profiel bieden de opleidingen pedagogiek geen specifieke profielen. Wel kunnen hogescholen zelf besluiten om naast dit generieke profiel afstudeerprofielen, minoren of andere specialisaties aan te bieden die een verdieping geven ten behoeve van werk in een bepaalde sector.

1.3. Leeswijzer

Dit opleidingsprofiel heeft de volgende opbouw:

- Hoofdstuk 2 beschrijft de beroepscontext van de HBO-pedagoog in algemene zin: waar werken HBO-pedagogen en welke maatschappelijke ontwikkelingen zijn op die beroepscontext van invloed?
- Hoofdstuk 3 legt de relatie met de profilering van de sociaal-agogische beroepen 'Vele takken één stam': op welk domein van het menselijk functioneren richt de HBO-pedagoog zich in het bijzonder? Voorts schetst dit hoofdstuk wat de specifieke bijdrage is van de HBO-pedagoog naast die van andere beroepsgroepen.
- Hoofdstuk 4 ten slotte bevat het opleidings- en competentieprofiel in eigenlijke zin. Hier worden de competenties één voor één beschreven, geordend en van een toelichting voorzien. Verder staat daar verantwoord dat deze competenties van HBO-bachelorniveau zijn en welke verbinding er is met de zogenaamde Dublindescriptoren.

2. DE BEROEPSPRAKTIJK

Afgestudeerden van de opleiding HBO-Pedagogiek zijn werkzaam in een breed veld. In alle werkvelden doen zich ontwikkelingen voor die in 2004 uitgebreid zijn verkend door het Verwey-Jonker instituut. In 2007 is in een studie van ZonMw een aantal trends in kaart gebracht waarmee de jeugd geconfronteerd wordt; de beide studies vullen elkaar aan. We vatten die verkenningen hier samen en lichten de relevantie voor de opleiding HBO-Pedagogiek toe. Eerst geven we een overzicht van de werkvelden van de HBO-pedagoog.

2.1. Werkvelden

HBO-pedagogen zijn – te midden van andere beroepsbeoefenaren – in een groot aantal werkvelden actief:

- Bureaus jeugdzorg
  - vrijwillige jeugdhulpverlening
  - toegang tot geïndiceerde zorg
  - kinder/jeugdbescherming
  - voogdij
  - jeugdreclassering
  - advies- en meldpunt kindermishandeling
  - spoedeisende zorg
  - licht ambulante hulp
  - kindertelefoon
- Zorginstellingen jeugdhulpverlening (uitvoering geïndiceerde zorg)
  - ambulante gezinsbegeleiding
  - (semi)residentiële jeugdhulpverlening
  - pleegzorg
  - gezinshuizen
  - begeleiding zelfstandig wonen
  - (gezins)hulpverlening
  - justitiële jeugdinrichtingen
  - Raad voor de kinderbescherming
  - kinder- en jeugdpsychiatrie (GGZ)
- Zorginstellingen kinder- en jeugdpsychiatrie (GGZ, AWBZ indicatie)
  - ambulante gezinsbegeleiding
  - onderzoek en diagnostiek in combinatie met dagbehandeling
  - verblijf in combinatie met behandeling
  - begeleid wonen
- Zorginstellingen gehandicaptenzorg
  - (ambulante en residentiële) gehandicaptenzorg
  - ambulante gezinsbegeleiding

- begeleiding zelfstandig wonen
- MEE
- Voorlichting, preventie en ondersteuning
  - opvoedingsondersteuning
  - jeugdgezondheidszorg
  - MEE
  - jeugdwelzijn/jongerenwerk
  - jongeren informatie punt
  - welzijnswerk
  - algemeen maatschappelijk werk
- Kinderopvang
  - (leiding en advisering m.b.t.) kinderopvang
  - (leiding en advisering m.b.t.) voor- en naschoolse opvang, dagarrangementen
  - (leiding en advisering m.b.t.) peuterspeelzalen)
  - kinderopvang in de gehandicaptenzorg
- Onderwijs (basis-, speciaal en voortgezet), educatie en vorming
  - leerlingbegeleiding/interne begeleiding
  - speciale leerlingenzorg/zorgcoördinatie
  - zorgadvisering (zorgadviesteams)
  - educatieve diensten (zoals musea en bibliotheken)
  - centra voor vorming en educatie
  - coaching leerkrachten
- Beleidsadvisering en -ondersteuning
  - gemeente, provincie, rijksoverheid
  - instellingen voor jeugd- en gehandicaptenzorg
  - justitiële inrichtingen
  - onderwijs
  - welzijn
  - kinderopvang
  - expertise- en kenniscentra
- Ziekenhuis
  - Pedagogisch medewerker

2.2. Maatschappelijke ontwikkelingen

In zijn toekomstverkenning typeert het Verwey-Jonker Instituut acht maatschappelijke ontwikkelingen als dominant:

- vergrijzing en ontgroening,
- meer diverse samenleving,
- risico's en tempo van het moderne leven,
- inkrimpende verzorgingstaat,
- toename van eigen verantwoordelijkheid van burgers,

- groeiende maatschappelijke betrokkenheid,
- meer vrije tijd en
- rol van politiek en media.

De studie van ZonMw signaleert vanuit het perspectief van de jeugd ten dele vergelijkbare ontwikkelingen (ZonMw 2007):

- de diversiteit in de gezinssamenstelling,
- de toenemende behoefte aan opvoedingsondersteuning,
- de pedagogisering van het onderwijs en andere voorzieningen gericht op de jeugd,
- bedreigingen van de gezondheid van jeugdigen (overgewicht, gebruik van alcohol en drugs, het op latere leeftijd krijgen van het eerste kind),
- verslechtering positie allochtone jongeren,
- schooluitval,
- veranderingen in de organisatie van de jeugdzorg (bijv. komst Centra voor Jeugd en Gezin, extramuralisering),
- versterking van de positie van de jeugdige/cliënt bij hulpverlening,
- mediawijsheid (versterking rol media, toename (digitale) mediagebruik door jongeren en inzet van ICT bij hulpverlening).

Relevantie voor het werk van de HBO-pedagoog

Veel van deze ontwikkelingen zijn relevant voor het werk van de HBO-pedagoog. De komst van een meer diverse samenleving en nieuwe gezinssamenstelling (o.a. door scheidingen en toename eenoudergezinnen) noodzaakt tot een permanente heroriëntatie op waarden en normen. Ouders hebben te kampen met een groeiende onzekerheid over opvoedingskwesties. Een van de gevolgen daarvan is een toenemende behoefte aan opvoedingsondersteuning.

Door de risico's en het tempo van het moderne leven dreigt voor risicogroepen een 'gat in de opvoeding' en een 'gat in de mantelzorg' te ontstaan. Het toenemende beroep op de eigen verantwoordelijkheid van burgers blijkt in jeugdbeleid in de vermaatschappelijking van de opvoeding en de participatiegedachte: deelnemen aan de samenleving en verantwoordelijkheid nemen voor de maatschappelijke omgeving wordt steeds duidelijker een opvoedingsdoel. De groeiende maatschappelijke betrokkenheid krijgt vorm in de 'pedagogisering van de samenleving': opvoeding verplaatst zich van het privé-domein naar het maatschappelijk domein.

Er is steeds meer aandacht voor opvoeding van jonge kinderen door professionals en voor het verband tussen de kwaliteit van opvoeding en 'ontsporing' op latere leeftijd. De vrije tijd van kinderen wordt steeds meer 'ingevuld': fysieke en vrije speelruimte in en om het huis is voor grote groepen kinderen in de samenleving afgenomen. De media (met name televisie en internet) hebben een enorme invloed op de ontwikkeling en opvoeding van kinderen.

2.3. Beleidsontwikkelingen

In zijn toekomstverkenning noemt het Verwey-Jonker Instituut zes dominante beleidsontwikkelingen:

1. verzakelijking,
2. vraaggerichtheid,
3. vermaatschappelijking,
4. territoriale aanpak,
5. integraal werken,
6. maatschappelijke zorg als trend.

Relevantie voor het werk van de HBO-pedagoog:

Meest bepalend voor het werk van de HBO-pedagoog zijn ontwikkeling 2 (vraaggerichtheid), 3 (vermaatschappelijking), 5 (integraal werken) en 6 (maatschappelijke zorg als trend); zorg, welzijn en onderwijs groeien steeds verder naar elkaar toe. Het opvoeden van kinderen en jongeren wordt steeds meer gezien als maatschappelijke verantwoordelijkheid, waartoe desnoods het gezin moet worden ‘opengebrouwen’ (outreaching werken). De maatschappelijke vraag kan dus haaks staan op de individuele vraag waardoor er tussen die beide een spanning kan optreden.

2.4. Ontwikkelingen aan de vraagzijde

In de toekomstverkenning van het Verwey-Jonker Instituut worden zes specifieke groepen geïdentificeerd:

1. meest kwetsbare en hulpbehoevende groepen,
2. mensen met verstandelijke of lichamelijke beperkingen,
3. vrijwilligers,
4. mantelzorg en vrijwilligers in de zorg,
5. kinderen en jongeren in risicosituaties,
6. mensen met enkelvoudige vragen op het terrein van zorg- en dienstverlening.

Relevantie voor het werk van de HBO-pedagoog

De HBO-pedagoog werkt in en met dagelijkse opvoedingssituaties, maar ook met kinderen en jongeren in risicosituaties (5). Verder werkt hij met kwetsbare groepen (1), waarbij hij oog heeft voor psychosociale, emotionele en gedragsmatige stoornissen (2).

In de toekomstverkenning worden ten slotte vier specifieke behoeftes geïdentificeerd:

- goed toegankelijke hulp,
- ondersteuning op maat,
- ondersteuning bij sociale participatie en nemen van eigen verantwoordelijkheid,
- directe dienstverleningsarrangementen over de volle breedte van de samenleving.

Nagenoeg alle beschreven ontwikkelingen vragen van de HBO-pedagoog zowel individueel als in instellingsverband reflectie én stellingname. Het gaat immers in veel gevallen om een (her)waardering van maatschappelijke ontwikkelingen en de gevolgen die deze hebben voor de opvoedingsrelatie. In de opleiding tot HBO-pedagoog wordt hieraan expliciet aandacht besteed door de ontwikkeling van de desbetreffende competentie. De HBO-pedagoog leert verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen beroepsmatig handelen, reflecteert erop en geeft sturing aan de verdere ontwikkeling ervan. De HBO-pedagoog kan zich voorts een oordeel vormen over de waardegebonden opvattingen die het pedagogisch handelen bepalen en heeft daarop zelf een visie ontwikkeld (zie 4.2).

3. **HBO-PEDAGOGIEK IN HET SOCIAAL-AGOGISCH DOMEIN**

Binnen de genoemde werkvelden hebben HBO-pedagogen een sociaal-agogische functie. De sociaal-agogische opleidingen hebben begin 2008 landelijk een gemeenschappelijk opleidingskader vastgesteld, met als titel ‘Vele takken, één stam’. Hoe past dit opleidingsprofiel HBO-Pedagogiek binnen dat gemeenschappelijk opleidingskader?

3.1. **Competenties volgens de landelijk overeengekomen kaders**

De in 2006 overeengekomen landelijke beroepenstructuur ‘Klaar voor de toekomst’ noemt drie soorten competentiesets:

- I. kernkwaliteiten,
- II. generieke competenties en
- III. vakspecifieke competenties.

Ad I. De *kernkwaliteiten* voor alle verplegende, verzorgende en sociaal-agogische beroepen zijn volgens ‘Klaar voor de toekomst’ (p. 54): betrokkenheid, empathie, assertiviteit, gevoel voor verhoudingen en representativiteit.

In ‘Vele takken, één stam’ komen deze kernkwaliteiten terug als ‘persoonlijke kwaliteiten’:

- betrokken,
- empathisch,
- assertief,
- representatief,
- integer,
- in staat professionele macht te hanteren.

Ook voor de HBO-pedagoog gelden deze persoonlijke kwaliteiten als beroepsvereisten.

Ad II. Als *generieke competenties* noemt ‘Vele takken, één stam’:

- kan contactueel en communicatief handelen;
- kan vraag- en oplossingsgericht handelen;
- kan doel- en resultaatgericht handelen;
- kan ondernemend en innovatief handelen;

- kan inzichtelijk en verantwoord handelen;
- kan professioneel en kwaliteitsgericht handelen.

Ook voor de HBO-pedagoog gelden deze generieke competenties als beroepsvereisten.

Ad III. Als *vakspecifieke competenties* noemt ‘Klaar voor de Toekomst’ competenties op een zevental gebieden:

1. gezondheid en ziekte
2. algemene dagelijkse levensverrichtingen
3. opvang en opvoeden
4. pedagogische hulpverlening
5. informatie en advies
6. psychosociale hulpverlening
7. ondersteuning van participatie en burgerschap

In het schema hieronder is in één oogopslag te zien tot welke vakspecifieke competenties de HBO-Pedagogiek opleidt. V&V staat voor verpleging en verzorging, SAW voor sociaal-agogische werksoorten. De letter C staat voor competentie en de nummering verwijst naar de opsomming hierboven.

Het schema geeft het algemene, landelijke beeld weer: de mate waarin de afzonderlijke opleidingen HBO-Pedagogiek aandacht besteden aan deze vier vakspecifieke competenties, kan verschillen³.

3.2. Domeinen van het menselijk functioneren

Het landelijk kader voor de sociaal-agogische opleidingen ‘Vele takken, één stam’ noemt een zestal domeinen waarop het menselijk functioneren zich afspeelt:

- I. het menselijk bestaan op zich, gericht op existentiële vragen en bevordering van humaniteit door expliciet zinvragen aan de orde te stellen;
- II. de vitale levensverrichtingen, gericht op het in stand houden van levensprocessen en het gezond blijven;
- III. de algemene dagelijkse levensverrichtingen, gericht op de realisatie van de primaire alledaagse levensbehoeften;

³ In de gehandicaptenzorg zijn ook vakspecifieke competenties op het gebied van ‘gezondheid en ziekte’ en ‘algemene dagelijkse levensverrichtingen’ van belang. Binnen het generieke profiel van de opleiding Pedagogiek komen deze competenties momenteel niet aan de orde. In een ‘uitstroomprofiel gehandicaptenzorg’ zou hiervoor mogelijk ruimte kunnen worden geboden.

- IV. het functioneren in de primaire leefsituatie, gericht op het volwaardig kunnen meedoen in de directe woon- en leefomgeving;
- V. het functioneren in de sociale omgeving, gericht op volwaardig kunnen functioneren in organisaties, instanties en netwerken;
- VI. het functioneren als lid van de samenleving, gericht op volwaardig meedoen aan de maatschappij.

De HBO-Pedagogiek richt zich vooral op de domeinen IV, V en VI en ook op domein I. De domeinen IV, V en VI spreken voor zich. Pedagogische advisering, ondersteuning en begeleiding heeft een nauwe relatie met zingeving, aangezien opvattingen over opvoeding, kinderen/jeugdigen en de relatie tot hun ouders opvoeders mede de wijze van aanpak van vragen en problemen in de opvoedingsrelatie bepalen. Ook op domein I richt zich dus de HBO-Pedagogiek.

3.3. Positiebepaling ten opzichte van andere beroepsgroepen

De opleiding HBO-Pedagogiek kwalificeert haar afgestudeerden voor een diversiteit aan beroepsgroepen. HBO-pedagogen richten zich specifiek op opvoedingsrelaties tussen kinderen/jeugdigen (0 tot 25 jaar) en hun ouders/opvoeders, zowel in gezinsverband als in instellingsverband (waaronder de school en de maatschappelijke omgeving).

Deze pedagogische relatie is in zoverre uniek dat ze een invulling krijgt vanuit de verantwoordelijkheid die de opvoeder heeft ten opzichte van het kind: het is geen relatie tussen twee gelijken zonder meer, maar wel tussen twee mensen die gelijkwaardig zijn, waarbij de opvoeder de verantwoordelijkheid heeft om het kind verder te brengen in zijn of haar ontwikkeling door het bijbrengen en voorleven van waarden en de daaruit voortvloeiende normen (Vanneste 2007). Of die ontvangers van opvoeding nu wel of geen noemenswaardige problemen hebben of veroorzaken, hun relatie met opvoeders is de grondslag voor de theorievorming en de taakvervulling op pedagogisch terrein. Het gaat pedagogen om minimaal twee individuen tussen wie een opvoedingsrelatie bestaat. In de meeste gevallen gaat het niet om de twee-eenheid van opvoeder en kind, maar om een complex systeem van opvoeders en kinderen. De beroepsidentiteit van pedagogen berust op het denken in termen van deze meervoudige relatie tussen opvoeders en degenen die opgevoed worden (Kuipers 2000).

Daarnaast is de HBO-pedagoog werkzaam op het gebied van de participatie van de jeugd aan de samenleving, bij beleidsadviesing en bij de signalering van opvoedingsproblematiek als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen (zoals grootstedelijk samenleven, de invloed van media op kinderen en jongeren en integratie en segregatie). Daarbij strekken de werkzaamheden van de HBO-pedagoog zich uit tot het domein van school en onderwijs, het educatieve domein dat als het tweede pedagogisch milieu wordt gezien naast het gezin. In zijn analyses en adviezen staat steeds het belang van het kind voorop.

In Vele takken één stam wordt de brede focus van de opleiding HBO-Pedagogiek gevisualiseerd door de opleiding zowel in het gedeelde gebied van maatschappelijke zorg te tekenen, als in het sociaal-agogisch domein en daarbuiten (bijvoorbeeld het educatieve domein).

In de systematiek van de beroepenstructuur is ervoor gekozen om in de beschrijving van elk van de beroepsgroepen het accent te leggen op de generieke competenties en in globale zin op de vakspecifieke. De nadruk ligt op de vele gemeenschappelijkheden tussen de beroepsgroepen, wat betreft de taken, de opgaven en de competenties. Daardoor treedt het onderscheidende minder sterk op de voorgrond. Het hier voorliggende competentieprofiel van de HBO-pedagoog is in deze zin een aanvulling en verrijking van de beschrijving van beroepsgroepen en beroepsvarianten in 'Klaar voor de toekomst'.

De HBO-pedagoog heeft naast de (grote) verwantschap met de pedagogisch werker ook verwantschap met andere beroepsgroepen en -varianten. Afgestudeerde HBO-pedagogen komen terecht in een veelheid van functies waarin de hiervoor beschreven pedagogische benadering eveneens van toepassing is.

De opleiding HBO-Pedagogiek neemt de beroepenstructuur van 'Klaar voor de toekomst' als vertrekpunt en geeft in dit profiel aan voor welke van de genoemde (HBO)beroepsgroepen naast die van de pedagogisch werker ze haar afgestudeerden mede een toerusting geeft.

Voordat we dat doen, willen we op deze plaats ook het onderscheid met de universitair opgeleide (ortho)pedagoog verduidelijken. De (ortho)pedagoog neemt in het proces van zorg- en hulpverlening een eigen plaats in. De (ortho)pedagoog is in de functie van behandelcoördinator of gedragswetenschapper verantwoordelijk voor diagnostiek en opstellen van het behandelplan. De HBO-pedagoog kan bijdragen leveren aan de diagnostiek maar heeft geen diagnostische bevoegdheid. De HBO-pedagoog kan wel een taak hebben in het opstellen van het hulpverleningsplan dat opgesteld wordt in het kader van het behandelplan. Ter onderscheiding van de universitair opgeleide (ortho)pedagoog wordt uitdrukkelijk gesproken over de HBO-pedagoog.

Hieronder lichten we van de relevante (MBO/HBO)beroepsgroepen beknopt de verwantschap toe.

- *De HBO-pedagoog en de pedagogisch werker⁴*

De taken en competenties van een HBO-pedagoog zijn sterk verwant aan die van de pedagogisch werker. In aanvulling op het profiel zoals beschreven in 'Klaar voor de toekomst':

- richt de HBO-pedagoog zich ook op het (leren) functioneren als lid van de samenleving
- richt de HBO-pedagoog zich in mindere mate op het ondersteunen van algemene dagelijkse levensverrichtingen
- richt de HBO-pedagoog zich ook op beleidsadvisering over opvoedingsvraagstukken aan gemeentelijke, provinciale en landelijke overheden en andere maatschappelijke organisaties

⁴

De HBO-pedagoog heeft grote verwantschap met het profiel van de jeugdzorgwerker zoals dat door MOVISIE wordt ontwikkeld. Omdat het profiel van de jeugdzorgwerker nog niet is vastgesteld, wordt er in dit document nog niet op ingegaan. Verwacht mag worden dat het profiel van de jeugdzorgwerker van invloed zal zijn op het 'Úitstroomprofiel Jeugdzorg' dat momenteel (voorjaar 2009) t.b.v. de HSAO-opleidingen in ontwikkeling is.

- *De HBO-pedagoog en de sociaal-cultureel werker*
De taken en competenties van een HBO-pedagoog zijn verwant aan die van een sociaal-cultureel werker, wanneer deze:
  - zich in de wijk richt op de jeugd en hun opvoeders / verzorgers
  - zich richt op de verbetering van de positie van de jongeren en de deelname van jongeren aan maatschappelijke activiteiten op het gebied van educatie, welzijn, sport en zeggenschap
  - vanuit de wijk een verbinding maakt tussen de buurt en de school
  - zich inzet voor het pedagogisch klimaat o.a. door beïnvloeding van het pedagogisch klimaat op wijk en buurtniveau

- *De HBO-pedagoog en de beroepskrachten Bureau Jeugdzorg*
De taken en competenties van een HBO-pedagoog zijn verwant aan die van een beroepskracht bureau jeugdzorg; de competenties van de beroepskracht vallen samen met die van de HBO-pedagoog met uitzondering van de competenties voor psychosociale hulpverlening waarbij de verwantschap beperkt is

- *De HBO-pedagoog en de medewerkers in kinderopvang, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang*
De taken en competenties van een HBO-pedagoog zijn verwant aan die van een leidinggevende en (beleids)adviserende medewerker in de kinderopvang, wanneer ‘kinderopvang’ ruim wordt gezien, zowel qua leeftijd (dus doorlopend na het twaalfde jaar) als qua voorziening (kinderopvang, voor- en vroegschoolse educatie, naschoolse opvang, jeugdopvang).

- *De HBO-pedagoog en de beroepskrachten (primair proces) gehandicaptenzorg*
De taken en competenties van een HBO-pedagoog zijn verwant aan die van een beroepskracht gehandicaptenzorg op niveau C, wanneer in het bijzonder twee kerntaken (meer) pedagogisch worden ingevuld:
  - ontwikkelingsgerichte activerende begeleiding en
  - opvoedingsondersteunende begeleiding.
 De taken en competenties van een HBO-pedagoog zijn eveneens verwant aan een beroepskracht gehandicaptenzorg op niveau D wanneer de kerntaken van deze functionaris (mede) vanuit een pedagogisch optiek worden ondernomen. Deze kerntaken zijn:
  - coördinatie en bewaking in complexe situaties van de uitvoering van ondersteuningsplannen,
  - ontwikkeling van de kwaliteit van het zorgproces en bewaking van de randvoorwaarden daarvoor (VGN 2008, pag. 14-15)

- *De HBO-pedagoog en de woonbegeleider*
De taken en competenties van een HBO-pedagoog zijn verwant aan die van woonbegeleider op niveau C, wanneer de kerntaken met name vanuit

het perspectief van pedagogische begeleiding en ondersteuning worden ingevuld.

- De HBO-pedagoog en de activiteitenbegeleider
De taken en competenties van een HBO-pedagoog zijn verwant aan die van de activiteitenbegeleiders als deze activiteiten in het bijzonder worden ingezet binnen pedagogische doelstellingen en functies vervullen op het gebied van ontwikkelingsstimulering en/of versterking van sociale integratie en participatie.
- De HBO-pedagoog en de sociaal dienstverlener
De taken en competenties van de HBO-pedagoog zijn verwant met die van de sociale dienstverlener indien er gerichtheid en betrokkenheid is op jeugdigen en hun activiteiten mede een pedagogische doelstelling hebben.
- De HBO-pedagoog en de maatschappelijk werker
De taken en competenties van de HBO-pedagoog zijn verwant aan die van een maatschappelijk werker wanneer het gaat om activiteiten gericht op jeugd en jongeren (mede) in het kader van een pedagogische doelstelling.

3.4. Waarop richt de HBO-pedagoog zich voornamelijk?

De werkzaamheden van de HBO-pedagoog kunnen worden geordend aan de hand van de volgende twee typeringen:

- *algemene* problematiek of *specifieke* problematiek
- de HBO-pedagoog *voedt (mede) op* – de HBO-pedagoog *begeleidt en ondersteunt*.

N.B. De onderscheiden velden van werkzaamheden zullen elkaar ten dele overlappen.

In een schema:

	Algemeen	Specifiek
Mede-opvoeden	I. Mede-opvoeden en ontwikkeling stimuleren in dagelijkse situaties	II. Zorg en interventie verlenen in problematische opvoedingssituaties
Begeleiden / ondersteunen	III. Opvoeding ondersteunen en begeleiding bij stimuleren van ontwikkeling in algemene, dagelijkse zin, alsmede beleidsondersteuning.	IV. Ondersteuning bieden en randvoorwaarden regelen voor zorg en interventie bij problematische opvoedingssituaties.

3.5. Gebieden van het (HBO)pedagogisch handelen

Met behulp van het schema hierboven zijn vijf gebieden van het handelen van de HBO-pedagoog te onderscheiden, waaronder verschillende werkzaamheden passen. Het werk van de HBO-pedagogen zal verschillen naar gelang de plaats die zij maatschappelijk innemen. Tevens kunnen pedagogiekopleidingen in verschillende mate aandacht besteden aan de onderscheiden taken van de HBO-pedagoog.

a. Ontwikkeling van het kind stimuleren (kwadrant I)

Werkzaamheden:

- vaststellen welke vormen van stimulering nodig zijn, op basis van eigen waarneming en af te leiden uit onderzoek
- opheffen van belemmeringen in de ontwikkeling
- toepassen van een breed scala aan stimuleringsvormen, zowel direct (gericht op het kind) als indirect (gericht op ouders en opvoeders).

b. Orthopedagogische begeleiding (kwadrant II en IV)

Werkzaamheden:

- concreet en gericht adviseren, begeleiden maar ook ingrijpen bij problematische opvoedingsvraagstukken.

c. (Mede)opvoeders ondersteunen bij opvoeding (kwadrant III en IV)

Werkzaamheden:

- concreet en gericht adviseren inzake opvoedingsvraagstukken, zowel directief als vraaggericht
- trainingen verzorgen voor ouders en opvoeders
- zodanige preventie bieden dat de opvoedingssituatie niet problematischer wordt.
- uitvoeren en coördineren van leerlingbegeleiding
- adviseren, begeleiden en voorlichten van leerkrachten en ouders.

d. Beleidsondersteuning(kwadrant III)

Werkzaamheden:

- advisering van lokale, provinciale en landelijke overheden over pedagogisch en jeugdbeleid
- advisering van lokale, provinciale en landelijke overheden over de pedagogische consequenties van beleid op het gebied van onderwijs, ruimtelijke ordening, volkshuisvesting, sport en welzijn
- het uitvoeren van onderzoek voor onderbouwing van advisering

e. Voorwaarden scheppen voor opvoeding (kwadrant IV)

Werkzaamheden:

- voorlichten en adviseren over opvoedingsvraagstukken, in algemene zin
- observeren en signaleren van (mogelijke) belemmeringen / problematieken.

- uitvoeren en coördineren van leerlingbegeleiding
- adviseren, begeleiden en voorlichten van leerkrachten en ouders
- het uitvoeren van onderzoek ter ondersteuning van voorlichting en advisering.

Op basis van de beschrijving van de algemene beroepspraktijk (in hoofdstuk 2) en de specifieke beroepspraktijk van de HBO-pedagoog in het sociaal-agogisch domein (hoofdstuk 3) kunnen we in het volgende hoofdstuk het antwoord geven op de vraag welke competenties nodig zijn om deze gebieden op professionele wijze te handelen.

4. COMPETENTIES VAN DE HBO-PEDAGOOG

Nu we de beroepscontext hebben beschreven, alsmede de kerntaken en werkzaamheden die de HBO-pedagoog daar uitvoert, kunnen we de competenties benoemen waarover elke HBO-pedagoog dient te beschikken. We benoemen die competenties generiek, dat wil zeggen: niet uitgesplitst naar de diverse functie- en taakvereisten die binnen verschillende beroepscontexten kunnen gelden.

Om de taken die genoemd worden in hoofdstuk 3 te kunnen uitvoeren, zijn de competenties noodzakelijk die hieronder aan de orde komen.

We gaan er daarbij van uit, dat de HBO-pedagoog beschikt over de persoonlijke kwaliteiten en generieke competenties die in ‘Vele takken één stam’ en ‘Klaar voor de toekomst’ staan. Volgens die standaarden is de sociaal-agogische professional: betrokken, empathisch, assertief, representatief en integer en in staat om professionele macht en verantwoordelijkheid te hanteren. En zijn of haar generieke competenties zijn:

- contactueel en communicatief handelen
- vraag- en oplossingsgericht handelen
- doel- en resultaatgericht handelen
- ondernemend en innovatief handelen
- inzichtelijk en verantwoord handelen
- professioneel en kwaliteitsgericht handelen

De HBO-pedagoog zal in de verschillende beroepscontexten en taken niet alle competenties in gelijke mate benutten. Afhankelijk van daar gewenste taken zal de beroepscontext een uiteenlopend beroep doen op de inzet van competenties. In het hierna volgende overzicht van competenties gaat het in de eerste plaats om competenties die vereist zijn om op een professionele wijze om te gaan met cliënten (ouders, (mede-)opvoeders, jeugdigen, maar ook instellingen en beleidsorganen). Daarnaast zijn er ook enkele algemenere competenties.

4.1. **Clïëntgebonden competenties**

1. Ontwikkeling van het kind stimuleren

Focus	kinderen en jongeren
Kerntaak	- professioneel mede-opvoeden en ontwikkeling stimuleren in dagelijkse zin
Competenties	1. signaleert en analyseert opvoedingsvragen, en oriënteert zich op de opvoedingssituatie 2. gaat een pedagogische relatie aan en onderhoudt deze 3. geeft vorm aan een pedagogisch klimaat dat ontwikkelingskansen biedt

II. (Mede-)opvoeders ondersteunen bij opvoeding

Focus	ouders/opvoeders en mede-opvoeders/leerkrachten
Kerntaak	<ul style="list-style-type: none"> - opvoeders en mede-opvoeders ondersteunen om kinderen en jongeren op te voeden in dagelijkse situaties - begeleiding, ondersteuning en interventie bij problematische opvoedingssituaties
Competenties	<ol style="list-style-type: none"> 4. informeert en verzorgt voorlichting / scholing, op basis van een analyse van opvoedingsvragen van individuen of groepen 5. adviseert over opvoedingsvragen en -problemen, zowel vraaggericht als directief, schat daarbij de haalbaarheid van de adviezen in, en verwijst waar nodig door naar specialistische hulpverlening 6. begeleidt en ondersteunt (mede-)opvoeders bij het creëren van (meer) ontwikkelingskansen, op basis van een analyse van het ontwikkelingsniveau van de kinderen en het pedagogisch handelen van de (mede-)opvoeders 7. hanteert een behandelmethodiek die is afgestemd op doelgroep en de opvoedingsvraag 8. zorgt als ‘verbindingspersoon’ voor toeleiding van kind en opvoeders naar specifieke voorzieningen of specialistische hulpverlening.

III. Voorwaarden scheppen voor opvoeding

Focus	instellingen met een pedagogische taak en de overheid
Kerntaak	<ul style="list-style-type: none"> - voorwaarden scheppen voor ontwikkeling en opvoeding van kinderen en jongeren - beleidsmatige sturing en advisering bij pedagogische problematiek.
Competenties	<ol style="list-style-type: none"> 9. signaleert pedagogische problematieken, doet nader onderzoek en vertaalt de uitkomsten naar pedagogisch beleid 10. initieert, implementeert en evalueert pedagogisch beleid / jeugdbeleid (van zowel instellingen met een pedagogische taak als lokale en regionale overheid), en hanteert daarbij innovatieve werkwijzen 11. brengt inhoudelijke afstemming tot stand over de terreinen en grenzen van deskundigheden en instellingen heen, op het gebied van pedagogisch beleid en pedagogische interventie.

4.2. Niet cliëntgebonden competenties

Naast deze elf competenties die vereist zijn om op een professionele wijze om te gaan met cliënten zijn er ook enkele competenties die daarvan los staan. Het zijn de competenties die in 'Veel takken, één stam' zijn gerelateerd aan de taakgebieden 2 (Organisatorische en bedrijfsmatige taken) en 3 (Professionaliseringstaken).

Focus	algemeen
Competenties	<ol style="list-style-type: none"> 12. communiceert informatie, ideeën en oplossingen intern en extern, werkt team- en ketengericht samen en geeft leiding aan projecten in een multidisciplinaire context 13. ondersteunt anderen, zowel individuen als groepen, in het oog hebben voor en omgaan met maatschappelijke en culturele diversiteit 14. neemt verantwoordelijkheid voor het eigen beroepsmatig handelen, reflecteert erop en geeft sturing aan de verdere ontwikkeling ervan en kan zich voorts een oordeel vormen over de waardegebonden opvattingen die het pedagogisch handelen bepalen en heeft daarop zelf een visie ontwikkeld

4.3. Body of knowledge

De HBO-pedagoog zal bij het toepassen van deze competenties gebruik maken van inzichten uit een aantal (met name sociaal-) wetenschappelijke disciplines. Deze disciplines zijn te ordenen naar een aantal pedagogische perspectieven. Enkele disciplines zijn in verschillende perspectieven te benutten. Het schema hieronder geeft daarvan een indruk.

Pedagogisch perspectief	(Sociaal)wetenschappelijke inzichten
Het kind	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene en historische pedagogiek - Algemene psychologie, leer- en ontwikkelingspsychologie en psychopathologie - Sociologie en jeugsociologie - Filosofie en ethiek
Het opvoedsysteem en de opvoeder	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene pedagogiek en orthopedagogiek - Algemene, sociale en levensloopspsychologie - Jeugd- en gezinssociologie - Onderwijssociologie

Pedagogisch perspectief	(Sociaal)wetenschappelijke inzichten
	<ul style="list-style-type: none"> - Filosofie en ethiek
Het pedagogisch handelen en de professionele opvoeding	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene pedagogiek en orthopedagogiek - Leer- en ontwikkelingspsychologie en psychopathologie - Kinder- en jeugdpsychiatrie - Agogiek - Systeemtheorie
De instellingen en de professionele beroepsuitoefening	<ul style="list-style-type: none"> - Sociologie - Recht - Methoden van sociaalwetenschappelijk onderzoek - Organisatiekunde - Supervisiekunde
De samenleving	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene pedagogiek - Jeugdbeleid - Sociologie - Levensbeschouwelijke stromingen en opvattingen - Filosofie en ethiek - Recht

4.4. Verantwoording van het HBO bachelorniveau

De opleiding HBO-Pedagogiek leidt tot een HBO-bachelordiploma. We dienen dus te verantwoorden dat de specifieke competenties van dit profiel voldoen aan de eisen van HBO-niveau. Die verantwoording vindt in het schema hieronder plaats door een overzichtelijke koppeling van de competenties aan de zogeheten 'Dublin-descriptoren', die het algemeen erkende referentiepunt vormen voor HBO-bacheloropleidingen en aan de generieke HBO-kwalificaties (Commissie Franssen, 2001). De nummers in het schema corresponderen met de hierboven genoemde competenties.

	Dublin descriptors [NVAO]	Generieke HBO-kwalificaties (Commissie-Franssen, 2001)	Competenties HBO-Pedagogiek
Kennis en inzicht	heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied is vereist.	<p><i>brede professionalisering:</i></p> <p>voert zelfstandig taken uit als beginnend beroepsbeoefenaar in een organisatie en is toegerust voor de verdere professionalisering van de eigen beroepsuitoefening.</p> <p><i>multidisciplinaire integratie:</i></p> <p>integreert vanuit het perspectief van beroepsmatig handelen kennis, inhoud en vaardigheden op verschillende vakgebieden.</p>	<p>1 oriënteert zich op de opvoedingssituatie</p> <p>2 onderhoudt een pedagogische relatie</p> <p>3 geeft een pedagogisch klimaat vorm</p> <p>9. doet onderzoek en vertaalt naar beleid</p> <p>14 reflecteert en professionaliseert</p>
toepassen kennis en inzicht	Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.	<p><i>probleemgericht werken:</i></p> <p>definieert en analyseert complexe probleemsituaties zelfstandig.</p> <p><i>wetenschappelijk onderzoek:</i></p> <p>past uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek toe bij vraagstukken waarmee hij in zijn beroepsuitoefening wordt geconfronteerd.</p> <p><i>creativiteit en complexiteit in handelen:</i></p> <p>weet om te gaan met vraagstukken waarvan het probleem op voorhand niet duidelijk is omschreven en waarop standaardprocedures niet van toepassing zijn.</p>	<p>1 oriënteert zich op de opvoedingssituatie</p> <p>2 onderhoudt een pedagogische relatie</p> <p>3 geeft een pedagogisch klimaat vorm</p> <p>5 adviseert over opvoedingsvragen</p> <p>6 begeleidt opvoeders</p> <p>7 hanteert behandelmethodiek</p>

	Dublin descriptors [NVAO]	Generieke HBO-kwalificaties (Commissie-Franssen, 2001)	Competenties HBO-Pedagogiek
oordeelsvorming	is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten	<p><i>methodisch en reflectief denken en handelen:</i></p> <p>stelt realistische doelen, pakt werkzaamheden planmatig aan en reflecteert op het beroepsmatig handelen.</p> <p><i>beseft van maatschappelijke verantwoordelijkheid:</i> toont zich betrokken bij maatschappelijke, in het bijzonder ethische vragen die samenhangen met de beroepspraktijk.</p>	<p>1 oriënteert zich op de opvoedingssituatie</p> <p>7 hanteert behandelmethodiek</p> <p>9 doet onderzoek en vertaalt naar beleid</p> <p>10 initieert beleid</p> <p>14 reflecteert en professionaliseert</p>
communicatie	is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.	<p><i>sociaalcommunicatieve bekwaamheid:</i></p> <p>communiceert en werkt samen met anderen in een multiculturele, internationale of multidisciplinaire werkomgeving.</p> <p><i>basiskwalificering voor managementfuncties:</i> kan eenvoudige leidinggevende en managementtaken uitvoeren.</p>	<p>4 verzorgt voorlichting</p> <p>5 adviseert over opvoedingsvragen</p> <p>6 begeleidt opvoeders</p> <p>8 regelt hulpverlening</p> <p>11 brengt inhoudelijke afstemming tot stand</p> <p>12 communiceert, werkt samen en geeft leiding</p> <p>13 ondersteunt diversiteit</p>
leervaardigheden	bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.	<p><i>transfer en brede inzetbaarheid:</i></p> <p>past kennis, inzichten en vaardigheden toe in uiteenlopende beroepssituaties.</p> <p><i>brede professionalisering:</i> kan zelfstandig taken uitvoeren als beginnend beroepsbeoefenaar in een organisatie en is toegerust voor de verdere professionalisering van de eigen beroepsuitoefening.</p>	<p>9 doet onderzoek en vertaalt naar beleid</p> <p>14 reflecteert en professionaliseert</p> <p>[leervaardigheid maakt overigens deel uit van elke competentie]</p>

4.5. De relatie tussen middelbaar, hoger en wetenschappelijk onderwijs

De beroepenstructuur Klaar voor de toekomst (2006) gaat uit van vier niveaus van benodigde competenties:

- A. assisterend niveau,
- B. uitvoerend niveau,
- C. niveau van ontwerpen en uitvoeren en
- D. niveau van regie voeren.

Het MBO leidt op voor niveaus A, B en C. Het HBO voor de niveaus C en D. Het wetenschappelijk onderwijs in de pedagogiek richt zich eveneens op de niveaus C en D van beroepsuitoefening en de Dublindescriptoren zijn dezelfde voor HBO en WO.

Er is tussen HBO en WO echter wel een verschil in de aard van de eindkwalificaties voor beroepsuitoefening. De HBO-opgeleide is primair gericht op de beroepsuitoefening in het desbetreffende beroepsveld. De eindkwalificaties van de WO-afgestudeerde worden mede bepaald door de ontwikkeling van de betrokken wetenschappelijke discipline en het zelfstandig kunnen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek (zie: Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs, 14 februari 2003)

In de praktijk van ondersteuning en hulpverlening zal er sprake zijn van samenwerking tussen afgestudeerden van de onderscheiden opleidingsniveaus. Pedagogisch medewerkers van verschillend functieniveau zullen met elkaar samenwerken en evenzeer zal er samenwerking zijn tussen pedagogisch medewerkers en afgestudeerden van het WO zoals pedagogen, orthopedagogen en GZ-psychologen.

Daarbij biedt de HBO-master Pedagogiek afgestudeerde HBO-bachelors een unieke doorgroeimogelijkheid. Het praktijkgericht onderzoek – veelal in samenspraak met of in opdracht van het werkveld – geeft de HBO-pedagoog de kans zich verder te ontwikkelen op het gebied van de orthopedagogiek, onderwijskunde of sociale pedagogiek en gelijktijdig een actuele onderzoeksvraag uit de praktijk te beantwoorden. Zoals in ‘Klaar voor de toekomst’ gesteld wordt: ‘zijn factoren als de krapte en ruimte op de arbeidsmarkt, de financiële reikwijdte van instellingen en de beleidsruimte van overheden van invloed of de juiste persoon op de juiste plaats en op het juiste niveau aangetrokken kan worden.’ (Klaar voor de toekomst, pagina 79).

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Ark, L. M. van der e.a., Werk en werkveld van afgestudeerden van deeltijdopleidingen Pedagogiek, Rijksuniversiteit Groningen, 1995

Hulst, Prof.Dr. J.W. van, Pedagogiek in beweging, Gedenkboek van de Vereniging tot Bevordering van de Studie der Pedagogiek, VBSP, 1990

HBO-Pedagogiek beroeps- en opleidingsprofiel [auteur H-J. Kuipers, nov. 2000]

Pedagogische competenties tussen markt en profiel? De opleiding sociaal pedagogische hulpverlening en pedagogiek verkend. Eindrapport van de verkenningscommissie sociaal pedagogische hulpverlening / pedagogiek [Den Haag, HBO-raad, maart 2002]

Accreditatiekader bestaande opleidingen hoger onderwijs, februari 2003

In de groei, Eindrapport van de visitatiecommissie pedagogiek. [Den Haag, HBO-raad, jan. 2004]

PAD. Profilering agogisch domein. Nota in opdracht van het sectoraal adviescollege HSAO. [Den Haag, HBO-raad, april 2004]

Toekomstverkenning ten behoeve van een beroepenstructuur in zorg en welzijn. [Utrecht, Verwey-Jonker Instituut; auteurs: K. van Vliet, e.a., april 2004]

Studie en werk 2004. HBO'ers en academici van studiejaar 2001/2002 op de arbeidsmarkt. Statistische bijlage. HBO-tabellen [Amsterdam, SEO, mei 2004]

Knottnerus, A. & C. Renique: Domeincompetenties in het HBO als sleutel voor herkenbaarheid en flexibiliteit. In: TH&MA, 11 (2004), no. 5, p. 4 – 9

Brandsma J., e.a.: Opleiding ecologische pedagogiek. Bachelor en master. In: Tijdschrift voor orthopedagogiek. 44 (2005), p. 170 – 180

Klaar voor de toekomst. Een nieuwe beroepenstructuur. [Utrecht, Platform Kwalificatiebeleid Zorg & Welzijn, okt. 2005].

Montfoort, Mr.Dr. A.J.van & drs. C.P.G.Tilanus, Jeugdzorg en & jeugdbeleid, SWP, 2007

Maatschappelijke Opgaven Jeugd: trends, uitdagingen en onderzoeksvragen, ZonMw, 2007

Vanneste, W. Het Kind, zijn opvoeding en de samenleving, zie <http://hbo-kennisbank.uvt.nl/cgi/fontys/show.cgi?fid=2912>, 2007

Visser, Age, Body of knowledge van de HBO-pedagoog, interne nota, Fontys Hogeschool Pedagogiek, 2008

Zwikker, Niels e.a., Competentieprofiel jeugdzorgwerker in systeemgericht en pedagogisch gerichte context, MOVISIE, concept januari 2009

Beroepscompetentieprofiel voor professionals met een hogere functie (niveau D) in het primaire proces van de gehandicaptenzorg, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, 2008

Beroeps- en opleidingsprofielen van de betrokken hogescholen met een opleiding HBO-Pedagogiek.